

Phát triển du lịch nông nghiệp ở Việt Nam hiện nay

Nguyễn Thị Hà

Trường Đại học Kinh tế & Quản trị Kinh doanh

Phát triển du lịch nông nghiệp là một hướng đi mới nhiều triển vọng của du lịch Việt Nam. Trong khoảng 15 năm qua đã có nhiều mô hình du lịch nông nghiệp ra đời và hoạt động rất hiệu quả, đem lại thu nhập cao cho người dân địa phương, đồng thời cải thiện hình ảnh nông thôn và góp phần gìn giữ các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc. Bài viết nghiên cứu một số mô hình, chỉ ra những vấn đề còn tồn tại và đề xuất một số giải pháp nhằm phát triển du lịch nông nghiệp Việt Nam thời gian tới.

1. Đặt vấn đề

Những năm gần đây, xu hướng tìm đến những vùng nông thôn để được gần gũi với thiên nhiên nhiều hơn, được trải nghiệm cảm giác làm nông dân thực thụ đang trở nên phổ biến, đặc biệt là với du khách đến từ thành thị và nước ngoài. Vì thế, du lịch nông nghiệp đang trở thành mô hình kinh doanh đầy tiềm năng, một hướng đi mới triển vọng của du lịch Việt Nam. Theo Vụ Lữ hành (Tổng cục Du lịch), nhu cầu du khách muốn tham quan, trải nghiệm du lịch nông trại, miệt vườn tăng từ 20 tới 30% mỗi năm. Tuy nhiên, đa số du lịch nông nghiệp vẫn mang tính tự phát, nhỏ lẻ, đơn điệu, trùng lặp, sản phẩm chưa thật sự hấp dẫn và chưa đáp ứng nhu cầu của du khách, nhất là du khách quốc tế.

Việt Nam là nước có gần 70% dân số sống ở vùng nông thôn, là đất nước có sự phong phú, độc đáo về tài nguyên thiên nhiên và tài nguyên nhân văn - điều kiện rất thuận lợi cho phát triển các sản phẩm du lịch nông nghiệp. Sự kết hợp giữa nông nghiệp và du lịch đang trở thành xu hướng nhiều du khách yêu thích, lựa chọn sẽ giúp khai thác, phát huy được tiềm năng, thế mạnh của nông nghiệp nước ta, đồng thời góp phần cải thiện đời sống nông dân, thu hẹp khoảng cách phát triển vùng.

2. Phát triển du lịch nông nghiệp ở Việt Nam hiện nay

Du lịch nông nghiệp là loại hình du lịch phục vụ du khách dựa trên nền tảng các hoạt động sản xuất nông nghiệp. Tham gia hình thức du lịch này, du khách được thỏa mãn các nhu cầu ngắm cảnh, tìm hiểu các giá trị tự nhiên và nhân văn tại các không gian sản xuất nông nghiệp. Ở Việt Nam, du lịch nông nghiệp chỉ thực sự phát triển trong hơn 10 năm trở lại đây, trong đó có nhiều mô hình được đánh giá là phù hợp cho phát triển kinh tế nông thôn.

2.1 Các mô hình

- Du lịch trang trại Ba Vi - Hà Nội

Khu trang trại Ba Vi nằm ở vùng ngoại thành phía Tây Hà Nội, cách trung tâm TP. Hà Nội 65 km, tọa lạc trên một khu đồi nhỏ có diện tích gần 20.000 m². Nơi đây có địa hình thiên nhiên nông nghiệp rất đẹp và đa dạng, tiêu biểu cho một nền văn minh lúa nước cổ đại của thế giới thuộc châu thổ sông Hồng. Từ trang trại nhìn xuống, du khách có thể chiêm ngưỡng những cánh đồng lúa bạc trắng thấp, phía sau là khu rừng nguyên sinh thướt đầy núi Ba Vi.

Ở đây, ngoài việc nghỉ ngơi, du khách sẽ được tham quan các làng sản xuất nông nghiệp có truyền thống lâu đời xung quanh trang trại với cảnh quan đẹp, thường thức các đặc sản thiên nhiên trong khung cảnh gia đình ấm cúng và có cơ hội tham gia các hoạt động mang đậm dấu ấn văn hoá đồng quê Việt Nam như: cấy lúa, bắt cá, cua, ốc bằng nông dụng cụ làm bằng tre, trồng và hái các loại rau rừng và rau thảo dược, xem cách làm mật ong, tự hái và sao chè khô, cho đà điểu, dê, thỏ, bò sữa ăn... Ngoài ra, du khách cũng có cơ hội được tìm hiểu về các tập tục văn hóa của dân tộc Mường nơi đây, đặc biệt là công nghệ và văn hóa ẩm thực.

- Du lịch nông nghiệp miền núi phía Bắc

Các địa phương tiêu biểu trong phát triển du lịch nông nghiệp mang lại hiệu quả kinh tế cao ở khu vực miền núi phía Bắc là Mộc Châu (Sơn La) và Lào Cai.

Với những ưu thế thiên nhiên mang lại, Mộc Châu đang là một trong những lựa chọn cho các chuyên du lịch sinh thái của rất nhiều du khách. Đến Mộc Châu, du khách sẽ được trải nghiệm làm nông dân và tự hái chè thực thụ, tự tay hái những búp chè xanh đưa về công ty chế biến. Với diện tích trồng chè toàn huyện Mộc Châu đạt trên 1.800 ha, sản lượng chè tươi hàng năm ước đạt trên 24.350 tấn. Nhiều mô hình du lịch sinh thái, trải nghiệm gắn với cây chè như: Làng chè của Công ty cổ phần Vinatea Mộc Châu; đồi chè trái tim, đồi chè hình ván tay của Công ty TNHH Lingarden; vùng nguyên liệu chè chất lượng cao gắn với du lịch sinh thái, nông nghiệp của DNTN Mộc Sương...

Thêm một địa danh thu hút khách du lịch ở Mộc Châu là trang trại bò sữa của Công ty cổ phần Giống bò sữa Mộc Châu. Đến đây, du khách được vắt sữa, cho bò ăn, hoặc tự tay vắt sữa bò tại trang trại. Ở đây du khách sẽ được thưởng thức những ly sữa tươi thơm ngon và mua các sản phẩm đặc sản từ sữa bò như: Sữa chua, sữa đặc, sữa thanh trùng, sữa tiệt trùng, phô mai... về làm quà cho gia đình và bạn bè.

Ở Lào có rất nhiều mô hình, khu du lịch nghỉ dưỡng sinh thái kết hợp với dịch vụ trải nghiệm sản xuất nông nghiệp như: Khu du lịch quốc gia Sa Pa, huyện Bắc Hà và thành phố Lào Cai. Tại Sa Pa, du khách có thể lựa chọn nhiều tuyến du lịch cộng đồng, trong đó có nhiều điểm du lịch được khách nước ngoài đặc biệt yêu thích như: Bãi đá cổ, điểm du lịch thôn Tả Phìn, điểm du lịch Cầu Mây ở thôn Tả Chải... Huyện Bắc Hà lại tập trung xây dựng mô hình làng văn hóa gắn với phát triển du lịch cộng đồng tại các thôn Trung Đô, Na Lo, Tả Van Chư... Đến đây, du khách được trải nghiệm cùng sống và sinh hoạt với dân bản, cùng thực hiện các công việc nhà nông, thưởng thức các tiết mục văn nghệ dân gian và mua những sản phẩm thổ cẩm, mỹ nghệ, mây tre đan làm quà lưu niệm. Hoạt động du lịch này giúp cải thiện đáng kể đời sống của người dân địa phương. Doanh thu của các hộ gia đình khá cao, bình quân đạt 25 - 27 triệu đồng/hộ/năm (xã Tả Van), 35 - 40 triệu đồng/hộ/năm (xã Trung Đô)...

- Du lịch nông nghiệp Tây Nguyên

Địa phương tiêu biểu triển khai hiệu quả loại hình du lịch nông nghiệp tại Tây Nguyên là tỉnh Lâm Đồng. Với nhiều nhà vườn và trang trại tại Lâm Đồng đã trở thành điểm đến yêu thích của du khách. Các điểm đến nổi bật là khu vườn của gia đình ông Lê Hữu Phan trên đường Hồ Xuân Hương, thu hút khách bởi những loại củ, quả độc đáo như bí ngô khổng lồ, cà chua đen, củ cải đỏ, su hào tím.... Hoặc khu trải nghiệm của Công ty TNHH trang trại Langbian hấp dẫn khách bởi mô hình "Đà Lạt thu nhỏ". Tại đây, khách có thể vừa uống cà phê, mua sắm đặc sản Đà Lạt, vừa tham quan các mô hình trồng rau, hoa công nghệ cao tại chỗ như: đầu tây, cà chua, rau, hoa được trồng bằng các công nghệ hiện đại (khí canh, thủy canh, autobox) cho năng suất, chất lượng cao và mẫu mã đẹp mắt. Ngoài ra ở Đà Lạt còn có các điểm đến nổi tiếng khác như: Vườn dâu Thành Trung, hợp tác xã Xuân Hương, làng hoa Thái Phiên...

- Du lịch miệt vườn Đồng bằng sông Cửu Long

Đồng bằng sông Cửu Long với sự tập hợp của 13 tỉnh, thành phố tạo thành một vùng đồng bằng châu thổ rộng 40.000 km.Sự trù phú mà thiên nhiên ban tặng cho vùng đã tạo nên những điều kiện thuận lợi để phát triển du lịch. Tại đây có hệ thống các sản phẩm du lịch đặc thù gắn với hệ sinh thái miệt vườn, sông nước rất thu hút khách du lịch.

Miền Tây Nam bờ với những vườn cây trái quanh năm trĩu quả. Du lịch miệt vườn hấp dẫn cả du khách người Việt và du khách nước ngoài bởi du lịch ở đây tập trung khai thác thiên nhiên sông nước và đời sống dân dã. Du khách tham quan, nghỉ chân ở những vườn cây trái trĩu quả và được tự tay hái quả, làm vườn... hoặc tham gia các hoạt động ở những khu vui chơi dã ngoại, khu trò chơi dưới nước. Đặc biệt, du khách có thể chọn lựa lưu trú ngay trong nhà dân để cảm nhận được cuộc sống dân dã nơi miền sông nước.

Cùng với thưởng thức hoa quả thơm ngon, du khách còn được nghe hát vọng cổ, cải lương do các nghệ sĩ dân gian thể hiện. Bên cạnh đó, du khách có thể dừng chân ghé thăm các làng nghề, các lò bánh, lò gốm... Việc hồi phục được nhiều làng nghề truyền thống đã giúp các địa phương trong Vùng phát triển kinh tế, đồng thời có thể phát triển loại hình du lịch làng nghề.

Ngoài ra, nằm ở hạ lưu sông Mekong với hai nhánh sông Tiền và sông Hậu, Đồng bằng sông Cửu Long có mạng lưới sông ngòi, kênh rạch dày đặc nên du lịch trải nghiệm cuộc sống trên sông nước bằng ghe, tàu rất hấp dẫn du khách. Tham chợ và thưởng thức các món ăn đặc sản ở đây cũng là một hoạt động thu hút nhiều du khách tham gia với các phiên chợ nổi nhộn nhịp vào các buổi sáng như: Chợ nổi Cái Răng (Cần Thơ), Phụng Hiệp (Hậu Giang), Cái Bè (Tiền Giang), Ngã Năm (Sóc Trăng).

2.2. Một số vấn đề trong phát triển du lịch nông nghiệp ở Việt Nam

Hoạt động du lịch nông nghiệp ở Việt Nam tuy mới hình thành trong khoảng hơn 10 năm trở lại đây nhưng đã giúp cho đời sống của người dân các địa phương được cải thiện đáng kể. Tuy nhiên, sự phát triển này chưa thực sự tương xứng với tiềm năng của một quốc gia có truyền thống lâu đời về sản xuất nông nghiệp với nguồn tài nguyên phong phú.

Một là, du lịch nông nghiệp gắn như tự phát, chưa có quy hoạch cụ thể cho từng địa phương; sản phẩm nghèo nàn, đơn điệu, trùng lặp, chưa thu hút du khách và chưa níu kéo du khách lưu trú dài ngày; chưa phát huy hết giá trị văn hóa của đồng bào các dân tộc để tạo thành các sản phẩm du lịch độc đáo, mới lạ.

Hai là, hệ thống cơ sở vật chất, hạ tầng phục vụ du khách lại càng thiếu do lịch nông nghiệp còn nghèo nàn, thiếu đồng bộ. Mặc dù yêu thích và muốn gắn gũi với thiên nhiên, muốn thưởng thức ẩm thực dân gian nhưng du khách cũng khá quan ngại về những vấn đề như: Nơi lưu trú liệu có đảm bảo an ninh, an toàn? Có sạch sẽ, thoải mái và tiện nghi? Thức ăn có đảm bảo vệ sinh và an toàn? Giao thông và phương tiện đi lại có thuận tiện?...

Ba là, nguồn nhân lực làm du lịch nông nghiệp còn thiếu chuyên nghiệp. Phần lớn bà con nông dân chỉ quen với các hoạt động sản xuất nông nghiệp, còn bỏ

ngờ trong quá trình tiếp thu, chuyển đổi làm dịch vụ du lịch. Những rào cản về ngoại ngữ và công nghệ thông tin cũng làm hạn chế khả năng đón khách, đặc biệt là du khách nước ngoài đến tham quan.

Ngoài ra, du lịch nông nghiệp ở Việt Nam cũng đang đối diện với nhiều thách thức. Mặc dù đây là loại hình du lịch có triển vọng đem lại nhiều tác động tích cực về kinh tế, văn hóa và xã hội nhưng nếu không có các biện pháp quản lý tốt thì nó cũng dễ gây ra nhiều vấn đề khác như: Rác thải nhiều gây ô nhiễm môi trường nông thôn, tệ nạn xã hội gia tăng, đánh mất bản sắc cộng đồng, xuống cấp các giá trị văn hóa...

3. Một số đề xuất nhằm phát triển du lịch nông nghiệp Việt Nam trong tương lai

Để du lịch nông nghiệp trở thành một trong những loại hình du lịch hấp dẫn, góp phần phát triển kinh tế - xã hội, cần phải nghiên cứu một số giải pháp sau:

Thứ nhất, Nhà nước cần có chiến lược, định hướng và chính sách quản lý phát triển du lịch cho toàn vùng. Chính quyền các địa phương phải nhận thức xây dựng điểm du lịch nông nghiệp là vấn đề quan trọng nhằm phát huy giá trị của làng xã, đồng thời góp phần phát triển kinh tế - xã hội, xoá đói giảm nghèo. Nhận thức này phải được thể hiện bằng sự hành động, vào cuộc cụ thể từ lãnh chỉ đạo, quy hoạch, xây dựng kế hoạch và tổ chức thực hiện.

Thứ hai, phải có chiến lược về phát triển sản phẩm. Các sản phẩm du lịch nông nghiệp phải khai thác được sự khác biệt, mang tính đặc trưng, đặc thù của từng vùng quê, có tính hấp dẫn cao với du khách. Cần phải chọn lọc và đầu tư bài bản, xác định các sản phẩm chủ đạo, là điểm nhấn của từng địa phương, lồng cường đầu tư quảng bá, đặc biệt là hình thức quảng bá trên mạng để thu hút du khách đến tham quan. Ngoài ra, cần có sự liên kết giữa các địa phương trong xây dựng sản phẩm du lịch để tránh việc giới thiệu cho du khách những sản phẩm trùng lặp.

Thứ ba, cần nâng cao chất lượng cơ sở vật chất tại các điểm du lịch nông nghiệp. Mặc dù ở vùng nông thôn nhưng chất lượng các công trình phải phù hợp với yêu cầu đón khách. Nơi lưu trú cần phải được đảm bảo về an ninh, an toàn, thoải mái; có nơi ăn uống vệ sinh; phương tiện đi lại thuận tiện; môi trường sạch sẽ và các dịch vụ tiện lợi. Giữ gìn kiến trúc cổ kính, phong cảnh thanh bình đúng nghĩa làng quê và nét đẹp văn hóa, thuần phong mỹ tục thì mới đảm bảo sức hấp dẫn riêng biệt và bền vững.

Thứ tư, vấn đề nhân lực làm du lịch là yếu tố quyết định cho phát triển du lịch nông nghiệp. Vì vậy, các hộ dân tham gia kinh doanh phải được tập huấn đào tạo về kỹ năng đón tiếp, quản lý và phục vụ khách. Đảm bảo an ninh cho khách trong các hoạt động và cần đào tạo thêm về ngoại ngữ, công nghệ thông tin. Ngoài ra cũng cần nâng cao nhận thức của các hộ dân về

việc lưu giữ văn hoá bản địa khi kinh doanh dịch vụ này.

Thứ năm, cộng đồng dân cư đóng vai trò quan trọng trong xây dựng và phát triển du lịch nông nghiệp. Các hộ gia đình luôn luôn xây dựng những hình ảnh tốt đẹp nhất về địa phương mình trong mắt du khách như: Hiếu khách, giữ môi trường xanh, sạch, khôi phục các sản phẩm truyền thống, đặc sản địa phương,... Để làm được điều này thì cần phải lồng cường tuyên truyền, nâng cao nhận thức người dân và để họ thực sự được hưởng lợi từ mô hình này. Chỉ khi nào cộng đồng người dân được hưởng lợi từ du lịch, lúc đó điểm du lịch nông nghiệp mới trở nên hấp dẫn.

4. Kết luận

Thực tiễn cho thấy Việt Nam có tiềm năng, lợi thế rất lớn để phát triển loại hình du lịch nông nghiệp. Với các mô hình trên đây góp phần tích cực phát triển kinh tế địa phương, giúp bảo tồn các giá trị văn hóa và thu hẹp khoảng cách giàu nghèo giữa nông thôn và thành thị. Tuy nhiên, trong quá trình phát triển vẫn còn nhiều vấn đề cần phải quyết như: Cần có quy hoạch và chiến lược phát triển sản phẩm đặc trưng cho từng vùng, nâng cấp cơ sở hạ tầng ở các điểm du lịch nông nghiệp, đào tạo kiến thức, kỹ năng và sự chuyên nghiệp trong phục vụ khách du lịch cho các hộ dân kinh doanh. Bên cạnh đó cần nghiên cứu để vừa phát triển du lịch - kinh tế nhưng đồng thời cũng bảo vệ được môi trường sinh thái và gìn giữ được các giá trị văn hóa truyền thống, bản sắc cộng đồng... Để làm được điều này cần có sự phối hợp của các cơ quan Nhà nước, các doanh nghiệp, các hộ dân tham gia kinh doanh dịch vụ du lịch và cộng đồng dân cư, tạo nên sức mạnh tổng hợp./

Tài liệu tham khảo

Quang Đông (2018), Để du lịch nông nghiệp trở thành lợi thế, truy cập từ <http://vietnamtourism.gov.vn/2018/index.php/print-er/27571>

Đoàn Thị Mỹ Hạnh, Bùi Thị Huỳnh Ngọc (2012), Phát triển du lịch nông thôn ở vùng đồng bằng sông Cửu Long: Đường đến cơ cấu kinh tế dịch vụ - nông - công nghiệp, Tạp chí Khoa học ĐHQGHN, tr. 261-268.

Ngô Tài Thắng (2018), Xây dựng làng văn hóa du lịch trong phát triển trong phát triển nông thôn bền vững, Tài liệu tập huấn chương trình xây dựng nông thôn mới.

La Nữ Ánh Vân (2016), Du lịch nông thôn Việt Nam — tiềm năng và thách thức, Trường Cao đẳng Văn hoá, Nghệ thuật và Du lịch Sài Gòn.